

DET FÆLLES MÅLTID SOM DEMOKRATIETS GRUNDPILLE

Anmeldelse af Anders Riel Müller

Johannes Andersen:
RUNDT OM BORDET.
Trængte måltider og moderne livsformer.
Hovedland.
215 s., kr. 249,-.

Da jeg sagde ja til at anmelde *Rundt om bordet: Trængte måltider og moderne livsformer*, troede jeg, at det ville handle om mad. Men det viste sig hurtigt, at det ikke er bogens primære interessefelt. Johannes Andersen, bogens forfatter, er mest interesseret i måltidet som hjørnesten i et demokratisk samfund. Eller som Andersen skriver i forordet: "*Måltidet er en vigtig institution i et moderne, demokratisk samfund*" (s.7). Da jeg ikke er demokratiforsker, kan jeg ikke gøre mig klog på demokratisk dannelse, men jeg vil derimod anmelde bogen ud fra, hvordan den forholder sig til mad og måltid som social institution.

Andersen anskuer det fælles måltid som et udtryk for menneskelig udvikling fra det egoistiske menneske, hvor alle spiser for at overleve, til det sociale menneske som gennem det fælles måltid viser vilje til fællesskab. Andersen forbinder ligeledes det sociale menneske med ideen om det civiliserede menneske, som i modsætning til det primitive menneske ikke er styret af egen egoisme. Det er her forbindelsen til det demokratiske samfund bliver etableret, for gennem det fælles måltid foregår en praktisk socialisering som er grundlæggende for et demokrati. "*Måltidet er kort sagt det ideelle sted for indlæring af nogle grundlæggende elementer*" (s.7).

Forfatteren er ikke blind for, at det fælles måltid gennem tiden har været underlagt en lang række undertrykkende magtrelationer (kap. 4), men "...*spisebordet er for længst blevet frigjort fra autoritære strukturer og snævre familieformer.*" (s. 170). Dette skal ifølge Andersen ses i kombination med et udvidet udbud af fødevarer og teknologiske fremskridt. Sammen har disse udviklinger ført til en demokratisering af vores mad. Flere og flere kan derfor også deltage i madlavningen. Men denne demokratisering af maden, frembragt af det forfatteren kalder moderne livsformer, bliver samtidig udfordret af disse livsformers tendens til fragmentering og individualisering. Flere og flere spiser alene, og når vi spiser sammen, sidder vi med forskellige kommunikationsteknologier om-

kring bordet, som udfordrer det fælles måltid. Ligeledes giver de moderne livsformer og den urbane livsstil dårligere mad. Andersen kobler dette til den industrielle fødevarerproduktion, fastfood som McDonalds og plastikindpakkede madvarer som kun er friske af udseende, men som oftest har været tusindvis af kilometer undervejs. Det fælles måltid undergraves også af individualiserede kostplaner og kostpræferencer, som gør det svært at samles om et fælles måltid. På den baggrund slår Andersen til lyd for, at det derfor er nødvendigt for os mennesker at ville fællesskaber gennem det sociale måltid, dyrke det civiliserede menneske og dermed styrke, i sidste instans, det demokratiske samfund.

Andersen anfører til sidst i bogen, at han muligvis får svært ved at overbevise skeptikeren eller den dynamiske eneboer om det gode ved det fælles måltid. Da jeg er lidt af begge dele, kommer jeg således ikke uden om at forholde mig skeptisk til Andersens ellers sympatiske projekt. Jeg er helt enig i, at det fælles måltid udgør en vigtig socialisering i de fleste kulturer. Jeg stiller mig dog skeptisk overfor brugen af essentialistiske kategorier, såsom at det at spise i udgangspunktet er en egoistisk primær naturdrift. Ja, vi skal spise for at overleve fysisk, men jeg har svært ved at komme i tanke om nogle samfund historisk set, hvor folk ikke har haft det fælles måltid som en grundlæggende del af deres sociale relationer. Man kunne derfor lige så godt argumentere for, at det fælles måltid ligeså meget er en del af menneskets eksistens som det at spise for at overleve? Distinktionen mellem spisning som egoistisk handling eller social handling er i min optik uproduktiv.

Andersens behandling af hvilken indflydelse måltidet har i skabelsen af sociale relationer forstyrres i det hele taget af, at bogen opererer med en lang række binære distinktioner såsom egoistisk/social, primitiv/civiliseret, god mad/dårlig mad. Dette gør et ellers interessant emne lidt kedeligt at læse om, fordi det bliver for forudsigeligt. Den gode mad er den lokale mad, mens McDonalds bliver udtryk for den dårlige mad. Det at spise foran fjernsynet bliver til en uskik, mens samtalen omkring bordet ophøjes til en af demokratiets grundpiller. Det moderne urbane liv associeres med supermarkeder og mad uden afsender, og kontrasteres med forfatterens egen opvækst på landet.

Der er også problematiske forsimplinger af historien, som når Andersen skriver, at det gamle andelslagteri var et udtryk for vilje til fællesskab og for en arbejdsdeling mellem land og by. I den for-

tælling glemmes det, at andelsmejeriernes og –slagteriernes udbredelse også bestod i bøndernes ønske om at stå bedre i eksportmarkeder, især det hurtigvoksende britiske marked. Så i modsætning til Andersens romantiske blik på denne del af dansk fødevarerhistorie, kan man også se andelslagteriet som Danmarks første store eksporteventyr af standardiseret industriproduktion drevet af en engelsk økonomi, som behøvede billige fødevarer til at fodre den britiske kolonialisme og industrialisering. Disse mere komplekse relationer mellem mad og magt synes jeg kunne have fået mere vægt i bogen inklusive emner som klasse, køn og etnicitet, der synliggør de komplekse magtstrukturer hvorigennem mad produceres og spises.

Det kunne have været interessant med en analytisk tilgang, som havde haft en mere spørgende karakter. Hvad kan den mad vi spiser og de former, hvorpå vi spiser sammen eller alene, sige om vores samfund? Jeg synes, der er mange gode betragtninger i bogen, fx om udfordringerne ved moderne livsformer som de afspejles gennem måltidet, men de har en tendens til at forsvinde, fordi bogen aldrig formår at invitere læseren til at tænke videre end de nævnte dikotomier og en forståelse af måltidet som frigjort fra gamle autoritære magtstrukturer. Jeg savner således en mere nuanceret analyse, der er i stand til at fremløfte de komplekse magtkampe omkring måltidets status. Hvilke normer etableres eksempelvis for det fælles måltid, og hvordan forhandles de af forskellige aktører, i en tid, hvor der foregår en fragmentering og multiplikation af alternative livsformer?

Man kan slutteligt spørge til Andersens argument om, at det fælles måltid udgør det mest optimale rum for demokratisk dannelse. Det fælles måltid har historisk set været en central social institution i de fleste samfund, hvad enten de er demokratiske eller ej. Andersen nævner selv Frankrig og Italien som lande, hvor det fælles måltid stadig spiller en vigtig rolle i modsætning til England og USA. Men på hvilket grundlag giver det mening at fremhæve Frankrig eller Italien som særligt demokratiske lande? Eller blot som 'mere' demokratiske end England og USA? Andersen får mig ikke overbevist om sit udgangspunkt. Nemlig at måltidet udgør en central institution for demokratisk dannelse. Hermed ikke sagt, at jeg ikke deler mange af bogens betragtninger, men måltidet tillægges et demokratisk potentiale, som jeg ikke tror det - i al sin mangfoldighed - hverken kan eller bør bære.